

Katowice, 4.05.2023

Dr hab. Damian Walentek
Akademia Muzyczna
im. Karola Szymanowskiego
w Katowicach
Wydział Instrumentalny

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym dra Tomasza Bińkowskiego

Zleceniodawca recenzji:

Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie, pismo z dnia 19.12.2022. Zlecenie podjęte w oparciu o ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz. U. 2021 poz. 478).

Dotyczy:

Wniosku dra Tomasza Bińkowskiego z dnia 4.04.2022 o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie artystycznej sztuki muzyczne oraz powierzeniu mi funkcji recenzenta dokumentacji przedstawionej przez Wnioskodawcę.

O powierzeniu mi funkcji recenzenta zostałem poinformowany przez Przewodniczącego Rady Dyscypliny Artystycznej Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie, prof. dr. hab. Pawła Łukaszewskiego pismem z dnia 19.12.2022.

W dniu 14.03.2023 została mi przesłana drogą mailową przez Sekretarza Komisji Habilitacyjnej – dra hab. Aleksandra Szebeszyka następująca dokumentacja:

- Kopia dokumentu potwierdzającego posiadanie stopnia doktora
- Dokumentacja działalności artystycznej, naukowej i dydaktycznej
- Wniosek przewodni i wskazane dwa osiągnięcia artystyczne
- Autoreferat
- Uchwała nr 1/15/11/2022 Rady Dyscypliny Artystycznej w sprawie wyznaczenia członków Komisji Habilitacyjnej

Dokumentacja działalności została przygotowana z należytą starannością, ułożona chronologicznie z logicznym podziałem na segmenty. Jest obszerna i kompletna. Zawiera wymagane prawem informacje o przesłankach warunkujących nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Podstawowe dane o kandydacie:

Dr Tomasz Bińkowski rozpoczął edukację muzyczną w 1976 roku w Państwowej Szkole Muzycznej im. H. Wieniawskiego w Łodzi. Początkowo uczył się gry na skrzypcach a od 1982 na waltorni. Naukę kontynuował w Liceum Muzycznym im. H. Wieniawskiego, które ukończył w roku 1988, po czym rozpoczął studia w Akademii Muzycznej im. F. Chopina w Warszawie (obecnie Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina). Uczelnię tę ukończył w roku 1992. W przedstawionym autoreferacie Kandydat nie wymienia niestety nazwisk pedagogów i wykładowców pod okiem których się kształcił w zakresie gry na waltorni czy kameralistyki. Brak również informacji o innych osobach, które wywarły wpływ na jego osobowość artystyczną czy były źródłem inspiracji.

W dniu 2.10.2018 uchwałą Rady Wydziału Instrumentalnego Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie uzyskał stopień doktora w dziedzinie sztuk muzycznych, dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka.

W przesłanej dokumentacji brak informacji o uprzednim ubieganiu się o stopień doktora habilitowanego, należy zatem przyjąć, że Habilitant wnioskuje o jego nadanie po raz pierwszy. Byłoby wskazane, aby jednoznaczne oświadczenie w tym zakresie znalazło się w autoreferacie.

Karierę muzyczną dra Tomasza Bińkowskiego wytyczają trzy nurty – muzyka orkiestrowego, kameralisty oraz pedagoga. Jeszcze w trakcie studiów był członkiem Orkiestry Polskiego Radia w Łodzi oraz Filharmonii Łódzkiej. Po ukończeniu studiów rozpoczął etatową pracę w orkiestrze Sinfonia Varsovia, gdzie miał możliwość występowania w wielu słynnych estradach świata z udziałem wybitnych dyrygentów i solistów. W gronie tym Kandydat wymienia między innymi takie nazwiska, jak Lord Yehudi Menuhin, Mścisław Rostropowicz, Martha Argerich, Jacek Kasprzyk, Krzysztof Penderecki, Gabriel Chmura, Jerzy Semkow, Gil Shaham, Misha Maisky, Joshua Bell, Sir James Galway, Jean-Pierre Rampal, Nigel Kennedy, Anne-Sofie Mutter czy Rudolf Buchbinder. W tym czasie współpracował także z Warszawską Operą Kameralną a później również z takimi zespołami, jak Filharmonia Poznańska, Bydgoska, Rzeszowska, Krakowska, Białostocka, Wrocławska oraz Sinfonietta Cracovia. Jako szczególnie wydarzenia artystyczne Kandydat wymienia koncert poprowadzony przez Christophera Hogwooda – *Serenady na Dobry Wieczór*, na którym wykonał partię solową w *Serenadzie na tenor, róg i smyczki* B. Brittena oraz koncert i nagranie płyty z *II Symfonią* L. van Beethovena oraz *Symfonią Jowiszową* W.A. Mozarta pod dyrekcją Sir Neville Marrinera. Jako muzyk orkiestrowy brał udział w szeregu nagrań muzyki filmowej - z różnymi orkiestrami i zespołami nagrał 64 płyty, w tym ścieżki dźwiękowe do filmów z muzyką Krzesimira Dębskiego, Jana AP Kaczmarska, Zbigniewa Preisnera, Michała Lorenca, Pawła Mykietyna i innych. Wraz z orkiestrą Sinfonietta Cracovia wziął udział w wykonaniu ścieżek dźwiękowych Hansa Zimmera do takich filmów, jak *Gladiator* czy *Władca pierścieni* – są to wykonania koncertowe, choć dokumentacja tego nie precyzuje. Od wielu lat jest etatowym waltornistą – solistą orkiestry Teatru Wielkiego – Opery Narodowej w Warszawie, jakkolwiek informacja ta została w autoreferacie zupełnie pominięta.

Ważnym elementem działalności artystycznej dra Tomasza Bińkowskiego jest kameralistyka. Jest członkiem oraz założycielem wielu formacji i zespołów kameralnych (m.in. Kwintet Instrumentów blaszanych Chamber Brass, Kwintet blaszany Blacha, Camerata Vistula, czy Ensemble de Narol). Gościnnie współpracował z takimi zespołami, jak Wieniawski Kwartet, Kwartet Śląski, Kwartet Prima Vista, czy Lutosławski Kwartet. Z formacją Gruppo di Tempera nagrał dwie płyty z muzyką francuską i polską oraz odbył kilka tournée polskich i zagranicznych. Kandydat wspomina również o udziale

w przedsięwzięciach *jazzowych* – m.in. w nagraniu płyty Marka Napiórkowskiego z muzyką Krzysztofa Herdzina co potwierdza wszechstronność jego predyspozycji wykonawczych. To właśnie nurt muzyki kameralnej jest powiązany ze wskazanymi dziełami artystycznymi, będącymi podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego. W przesłanej dokumentacji zabrakło oświadczeń współwykonawców dotyczących określenia indywidualnego wkładu w wykonanie utworów kameralnych wskazanych przez Habilitanta.

W roku 2014 Kandydat rozpoczął pracę w Uniwersytecie Muzycznym Fryderyka Chopina w Warszawie. W 2018 otrzymał tytuł doktora sztuk muzycznych – w autoreferacie omyłkowo podany jest rok 2019. Habilitant wymienia ważniejsze sukcesy swoich studentów, m.in. Anny Baran, Piotra Calli'ego, Krzysztofa Danielaka, Mikołaja Gajdzisa, Dominika Karaszewskiego (w dokumentacji błędnie widnieje nazwisko Kraszewski), Petra Kozela, Ewy Paciorek, Pawła Piętki, Dariusza Dinh Thiêù Quang'a czy Magdaleny Wąs. Wśród tych osiągnięć są fakty niewątpliwie znaczące, jak nagrody studentów w konkursach krajowych i międzynarodowych czy – z perspektywy dydaktycznej najważniejsze – wygrane przesłuchania do orkiestr. Według mojej najlepszej wiedzy, w części sukcesów niektórych uczniów i studentów dra Tomasza Bińkowskiego istotny wkład mieli także inni pedagodzy. Fakty takie należałoby koniecznie w dokumentacji uwzględnić. Nieprecyzyjna jest też informacja o pracy Piotra Calli'ego w Filharmonii Świętokrzyskiej. Użyty zwrot: „praca w orkiestrze Filharmonii Świętokrzyskiej” może sugerować, że absolwent ten wygrał przesłuchanie na etatowe stanowisko waltornisty w tej orkiestrze, tymczasem chodzi zapewne o incydentalny epizod projektowy. Z kolei Mikołaj Gajdzis otrzymał stypendium Młoda Polska za osiągnięcia, które dotyczyły okresu zanim został uczniem Habilitanta – to istotna informacja, która została w dokumentacji pominięta.

Ważną pozycję w pracy dydaktycznej zajmuje prowadzenie kursów mistrzowskich i warsztatów metodycznych. Spośród nich do najważniejszych niewątpliwie należy Zimowa Akademia Muzyki w Europejskim Centrum Muzyki im. K. Pendereckiego w Lusławicach, czy Corno Brass Festiwal w Zielonej Górze. Wydarzenia te łączą się zazwyczaj w udziałem w koncertach wykładowców, podczas których Habilitant wykonywał wymagające dzieła literatury waltorniowej (np. *Konzertstück* F-dur op. 86 na cztery waltornie i orkiestrę symfoniczną Roberta Schumanna czy *Sekstet na klarnet, waltornię, trio smyczkowe i fortepian* Krzysztofa Pendereckiego).

Przedstawiony w autoreferacie przebieg pracy artystyczno-zawodowej jest niezwykle bogaty i zasługuje na najwyższe uznanie. Działalność tą określam jako bardzo aktywną i nie ograniczoną jednocześnie do kręgu jedynie macierzystych, etatowych instytucji.

Ocena osiągnięć wskazanych jako podstawę ubiegania się o stopień doktora habilitowanego

Dr Tomasz Bińkowski przedstawił dwa osiągnięcia będące podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego. Pierwszym jest nagranie audiowizualne koncertu dla TVP Kultura – Scena klasyczna. Habilitant wziął w nim udział w charakterze waltornisty w zespole Gruppo di Tempera. Koncert obejmował trzy pozycje – kolejno:

- Jean Françaix - *L'heure du Berger* na kwintet dęty i fortepian
- Alexander Tansman - *La Danse de la Sorcière* - sekstet na kwintet dęty i fortepian
- Francis Poulenc – *Sekstet* na instrumenty dęte i fortepian

Drugim osiągnięciem jest nagranie koncertu finałowego festiwalu Emanacje, podczas którego został wykonany między innymi *Sekstet na klarnet, waltornię, trio smyczkowe i fortepian* Krzysztofa Pendereckiego.

Wszystkie zaprezentowane utwory wykonane są na bardzo wysokim poziomie. Zwraca uwagę doskonała koordynacja zespołu Gruppo di Tempera - nienaganna technika, precyzja intonacyjna i rytmiczna. Przy tym przede wszystkim niezwykła muzykalność i wycucie stylu każdego z wykonawców. Utwór Jean'a Françaix'a – lekki, dowcipny, pełen polotu i humoru. Przy tym bardzo wymagający dla każdego z instrumentalistów. Partia waltorni niezwykle urozmaicona – wymagająca umiejętności elastycznego operowania dźwiękiem w całej skali instrumentu, część realizowana w kluczu basowym. Fragmenty kantylenowe przeplatane są szybkimi, technicznymi przebiegami. Zastosowana także technika gry dźwiękami zatkanymi (*bouche*). Wszystkie te elementy warsztatu waltornisty zostały przez Habilitanta opanowane w stopniu nienagannym. Klarowność artykulacyjna, zwłaszcza drobnych wartości, prawidłowa intonacja i jakość dźwięku zasługują na uznanie.

Niespełna pięciominutowa miniatura Aleksandra Tansmana przenosi nas w klimat baśniowy mający ilustrować taniec wiedźmy. Dynamiczne partie waltorni, fagotu i fortepianu dopełniają tematy wykonywane przez flet, obój i klarnet. Dr Tomasz Bińkowski znakomicie wtapiał się w barwy poszczególnych instrumentów, pozwalając tym samym ukazać bogactwo brzmieniowe całego składu zespołu.

Początek *Sekstetu* Francisa Poulenca nieodłącznie kojarzy się z czołówką cyklu sensacyjnych przedstawień teatralnych *Kobra* emitowanych w przeszłości przez Telewizję Polską. Skrajne, bardzo szybkie części utworu stawiają przed waltornistą spore wymagania biegłości technicznej, precyzji artykulacyjnej, operowania przedęciami w realizowaniu przebiegu *glissando*. Relatywnie dużo fragmentów w głośnej dynamice – realizowanej prawidłowo, dosyć mocno, jednakże w sposób kontrolowany, bez zbędnych przerysowań i bez szkody dla jakości dźwięku. Pełnię walorów brzmieniowych waltorni Habilitant ukazał w ekspresyjnej części środkowej.

Sekstet Krzysztofa Pendereckiego został napisany w 2000 roku na dość nietypowy skład – trio smyczkowe, klarnet, waltornię i fortepian. Sam kompozytor stwierdził, że to kameralistyka jest dla niego źródłem dochodzenia do najważniejszej istoty materii muzyki. W opinii wielu krytyków, właśnie ten *Sekstet* jest najbardziej znaczącym dziełem kameralnym Krzysztofa Pendereckiego. Utwór dość okazałych rozmiarów w kontekście swego gatunku – trwa około pół godziny i składa się z dwóch kontrastujących ze sobą części. Zastosowany skład instrumentów pozwolił kompozytorowi uzyskać niezwykle bogactwo barw zbliżone niemal do małej orkiestry. Partia waltorni jest dość mocno eksponowana, wykorzystuje bogatą paletę możliwości brzmieniowych, technicznych, dynamicznych i artykulacyjnych. Wymaga opanowania pełnej skali instrumentu i elastycznego poruszania się w jej ambitusie. Dosyć często wykorzystywana jest gra z tłumikiem czy z użyciem dźwięków zatkanymi (*bouche*) a także technika *frullato*. Waltornia w utworze często wykonuje partie solowe, szczególnie efektowne są wirtuozowskie, właściwie koncertowe kadencje. Niezwykłe wrażenie robi początek drugiej części, gdy waltornista udaje się za scenę, realizując okazałą część partii *lontano*. Echa tego sekstetu niewątpliwie pobrzmiewają w późniejszym Koncercie na róg *Winterreise* naszego wybitnego kompozytora. Gra Habilitanta (podobnie zresztą pozostałych wykonawców) w tym utworze zasługuje na najwyższe uznanie. Dowodzi jego niezwykłych możliwości wykonawczych i perfekcyjnego opanowania warsztatu gry na waltorni.

Cały przedstawiony materiał oceniam bardzo wysoko, przy czym na szczególne doceniam realizację *Sekstetu* Krzysztofa Pendereckiego podkreślając, że prawidłowej realizacji partii waltorni sprostać jedynie najlepsi instrumentalisci. Dr Tomasz Bińkowski niewątpliwie do nich należy. Stwierdzam, że przedstawione dwa osiągnięcia artystyczne spełniają określone prawem wymogi ustawowe stawiane osobom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Stanowią też znaczący wkład w rozwój dyscypliny artystycznej sztuki muzyczne.

Ocena działalności naukowej, artystycznej, dydaktycznej i organizacyjnej

W przesłanej dokumentacji działalności artystycznej, dydaktycznej i organizacyjnej obejmującej lata 1997-2022 Kandydat wykazał wykonanie 14 koncertów solowych, blisko 80 koncertów kameralnych, około tysiąca spektakli operowych i baletowych oraz około 50 koncertów symfonicznych. Nagrał około 60 płyt w charakterze muzyka orkiestrowego i 4 płyty jako kameralista. Są to dane imponujące, świadcząca o znacznej aktywności artystycznej. Pragnę także zwrócić uwagę na jakościowy charakter tej działalności – w wykazie koncertów znajdują się pozycje nietuzinkowe, jak na przykład *Konzertstück* F-dur op. 86 na cztery waltornie i orkiestrę symfoniczną Roberta Schumanna czy *Serenada* na tenor, róg i smyczki Benjamina Brittena. Niezwykle aktywna działalność kameralna w kontekście jednoczesnej pracy etatowej w Teatrze Wielkim – Operze Narodowej w Warszawie i tamtejszego Uniwersytetu Muzycznego wzbudza podziw. Należy przy tym pokreślić, że dr Tomasz Bińkowski współpracuje z wybitnymi artystami – dyrygentami, solistami i kameralistami, co dowodzi o renomie, jaką cieszy się w środowisku artystycznym. Potwierdzeniem tego faktu są także przedstawione w dokumentacji rekomendacje.

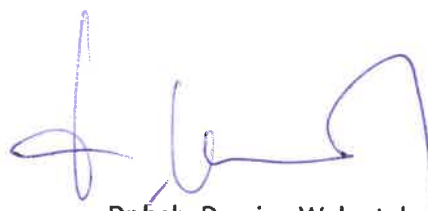
W sferze działalności naukowo-dydaktycznej wymieniona została praca w Uniwersytecie Muzycznym Fryderyka Chopina w Warszawie. W autoreferacie Habilitant spośród obowiązków dydaktycznych podaje jedynie zajęcia indywidualne ze studentami klasy waltorni – sądzę, że zakres ten jest o wiele szerszy. Prócz tego jest regularnie promotorem i recenzentem prac dyplomowych oraz uczestniczy w sesjach naukowych organizowanych przez warszawską uczelnię i poza nią. Kandydat wymienił sporą liczbę prowadzonych przez siebie warsztatów i kursów mistrzowskich w kraju i zagranicą. Jest też regularnie zapraszany do udziału w charakterze jurora konkursów krajowych i międzynarodowych. Studenci z klasy dra Tomasza Bińkowskiego regularnie osiągają sukcesy na konkursach w kraju i poza jego granicami a przede wszystkim znajdują zatrudnienie w orkiestrach, co z perspektywy sensu pracy dydaktycznej na uczelni wydaje się najistotniejsze. Przedstawiona dokumentacja działalności naukowo-dydaktycznej jest godna docenienia.

W zakresie działalności organizacyjnej Habilitant wspomina jedynie, że jest założycielem kilku formacji kameralnych. Z pewnością jednak aktywnie uczestniczy w organizowanych przez uczelnię wydarzeniach artystycznych i naukowych.

Konkluzja

Niniejszym stwierdzam, że wskazane przez dra Tomasza Bińkowskiego osiągnięcia spełniają przesłanki do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w dyscyplinie artystycznej sztuki muzyczne, zawarte w art. 219 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz. U. 2021 poz. 478). Jednocześnie osiągnięcia te stanowią znaczący wkład w rozwój dyscypliny artystycznej sztuki muzyczne.

Z pełnym przekonaniem uważam, że przyznanie stopnia doktora habilitowanego dr. Tomaszowi Bińkowskiemu jest uzasadnione.

Dr hab. Damian Walentek